

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ดำเนินการสำรวจสถานะทางสังคม และ วัฒนธรรม พ.ศ. 2554 โดยสอบถามจากผู้ที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป ในเดือนตุลาคม 2554 เพื่อให้ทราบถึงสภาพสังคมไทยเกี่ยวกับพฤติกรรม ค่านิยม วัฒนธรรม และการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ สำหรับนำไปใช้ในการติดตาม และประเมินสถานการณ์ และทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม และให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องนำไป กำหนดนโยบาย และวางแผนในการแก้ปัญหาสังคมในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. จำนวนผู้นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ และการทำกิจทางศาสนาของแต่ละศาสนา
2. การยอมรับพฤติกรรมทางสังคมของคนในสังคม
3. คุณธรรม – จริยธรรม
4. สุขภาพกาย – ใจ
5. การตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ
6. ค่านิยมของวัยรุ่นไทย
7. ความสัมพันธ์ของคนในครัวเรือน และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน
8. การตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

1.3 ขอบข่ายและคุ่มรวม

ประชากรที่อยู่ในคุ่มรวมของการสำรวจครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกทุกคนในครัวเรือนส่วนบุคคลที่ตกเป็นตัวอย่าง ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลในทุกจังหวัดของประเทศไทย ไม่รวม

ครัวเรือนพิเศษ ครัวเรือนสถาบัน และครัวเรือนชาวต่างประเทศที่ทำงานในสถานทูต หรือองค์การระหว่างประเทศ ที่มีเอกสิทธิ์ทางการทูต

1.4 คำจำกัดความ

1) วัฒนธรรมมีหลายความหมาย

1. วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวม เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้
2. วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็นความรู้สึก ความประพฤติและกิจารอาการของมนุษย์เป็นส่วนรวมที่เป็นรูปแบบเหมือนกัน แสดงให้ปรากฏในรูปของ ภาษา ศิลปะ วรรณกรรม ความเชื่อนขนบธรรมเนียม ขนบประเพณีต้น
3. วัฒนธรรม คือ มรดกทางสังคมยอมรับและสะสมไว้แล้วถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป

1. วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม
2. วัฒนธรรมเป็นลักษณะในการดำรงของแต่ละสังคม
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นระเบียบ เรียบร้อยและความเจริญรุ่งเรือง
4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงศีลธรรมอันดีงามและความก้าวหน้าของมนุษย์

2) ครัวเรือนส่วนบุคคล

หมายถึง ครัวเรือนที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลคนเดียวหรือหลายคนอาศัยอยู่ในบ้านหรือที่อยู่อาศัยเดียวกัน และจัดหาหรือใช้สิ่งอุปโภคบริโภค อันจำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน บุคคลเหล่านี้อาจเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติกันก็ได้

3) หัวหน้าครัวเรือนส่วนบุคคล

หมายถึง บุคคลซึ่งสมาชิกในครัวเรือน ให้การยอมรับนับถือ และโดยทั่วไปเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบสูงสุดในการปกครอง หรือเป็นผู้อุปถัมภ์ในเชิงเศรษฐกิจและดูแลสวัสดิภาพของสมาชิกในครัวเรือน

4) สมาชิกในครัวเรือน หมายถึง

1. ผู้ที่อาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือน และอยู่ในวันสัมภาษณ์
2. ผู้ที่อาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือน แต่ในวันสัมภาษณ์ได้ไปที่อื่นชั่วคราว โดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่น และมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้
 - 2.1. จากไปที่อื่นชั่วคราวมีระยะเวลา น้อยกว่า 3 เดือน นับจากวันที่จาก ไปถึงวันที่ทำการสำรวจ (ยกเว้น ผู้ที่ไปทำงาน และเรียนหนังสือ)
 - 2.2. จากไปเพื่อศึกษา อบรม ดูงาน ต่างประเทศน้อยกว่า 6 เดือนที่ ไม่ใช่ผู้ไปทำงานนับจากวันที่จาก ไปถึงวันที่ทำการสำรวจ
 - 2.3. จากไปเกิน 3 เดือน แต่ไม่มีที่อยู่อาศัยประจำที่อื่น เช่น ไปทำงาน ในเรือ 4 เดือน เซลล์แมน เป็นต้น
 - 2.4. จากไปทำงานและกินอยู่ที่อื่น ชั่วคราวไม่เกิน 30 วันนับจากวัน ไปถึงวันกำหนดกลับ เช่น คนไป ตัดอ้อย ฯลฯ
3. ผู้ที่มาอยู่ชั่วคราวเกิน 3 เดือน

5) สถานภาพสมรส

หมายถึง ความผูกพันระหว่างชายกับหญิง ในการเป็นสามีภรรยา โดยแบ่งได้ดังนี้

1. โสด ได้แก่ ผู้ที่ยังไม่เคยสมรส
2. สมรส ได้แก่ ผู้ที่อยู่ร่วมกันฉันท์สามี ภรรยา ไม่ว่าจะได้ทำการสมรสกัน ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม และแม้ว่าระหว่างไปสัมภาษณ์สามี

ภรรยาจะไม่ได้อยู่ด้วยกันแต่ยังมี ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยา เช่น สามีไปทำงานต่างจังหวัด หรือไป ทำงานต่างประเทศก็ถือว่ายังสมรสอยู่

3. ม่าย ได้แก่ ผู้ที่คู่สมรสได้ตายไปแล้ว และขณะนี้ยังไม่ได้สมรสใหม่
4. หย่า ได้แก่ สามีภรรยาที่หย่ากัน โดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว
5. แยกกันอยู่ ได้แก่ ผู้ที่มีได้อยู่ร่วมกัน ฉันท์สามีภรรยาแล้วแต่ยังไม่ได้ หย่า กันตามกฎหมายรวมทั้งผู้ที่ไม่ได้ สมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมายแต่ ไม่ได้อยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาแล้ว
6. เคยสมรสแต่ไม่ทราบสถานภาพ ได้แก่ ผู้ที่สมรสแต่ไม่ทราบว่า สถานภาพใดแล้ว

6) ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้รับไม่รวมวิชาชีพระยะสั้น ที่ไม่มีวิชาสามัญสอน เช่น ตัดผม ตัดเสื้อ ซ่อมวิทยุ ซ่อมโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น)

ไม่เคยเรียน หมายถึง บุคคลที่ไม่เคย เข้า รับการศึกษาในโรงเรียน หรือไม่เคยได้รับการ ศึกษา

ก่อนประถมศึกษา หมายถึง บุคคลที่ได้รับการ ศึกษา ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือ ชั้น ม.3 เดิม)

ประถมศึกษา หมายถึง บุคคลที่สำเร็จ การศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบัน หรือชั้นประถมศึกษา ปีที่ 7 หรือชั้น ม.3 เดิมขึ้นไปแต่ไม่สำเร็จระดับ การศึกษาที่สูงกว่า

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง บุคคลที่ สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้น ม.3 ปัจจุบัน ม.ศ.3 หรือ ม.6 เดิมขึ้นไป แต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า

มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ หมายถึง บุคคลที่สำเร็จการศึกษาประเภทสามัญ ศึกษาตั้งแต่ชั้น ม.6 ปัจจุบัน ม.ศ.5 หรือ ม.8 เดิม

ขึ้นไป แต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า

มัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ

หมายถึง บุคคลสำเร็จการศึกษาประเภทอาชีวศึกษา หรือวิชาชีพที่เรียนต่อจากมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่าโดยมีหลักสูตรไม่เกิน 3 ปี หรือ ประเททวิชาการศึกษา (การฝึกหัดครู) ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าขึ้นไป แต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า

ปวส. ปวท. อนุปริญญา หมายถึง บุคคลที่ ศึกษาอาชีวศึกษา หรือวิชาชีพเทคนิคที่เรียนต่อ จากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า โดยภาคปกติมีหลักสูตร 2 ปี แต่ไม่สำเร็จระดับ การศึกษาที่สูงกว่า

ปริญญาตรี หมายถึง บุคคลที่สำเร็จ การศึกษาโดยได้รับวุฒิปริญญาตรี แต่ไม่สำเร็จ การศึกษาที่สูงกว่า

สูงกว่าปริญญาตรี หมายถึง บุคคลที่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก

อื่นๆ หมายถึง อาชีวศึกษาระยะสั้น และ บุคคลที่สำเร็จการศึกษาที่ไม่สามารถเทียบชั้น เช่น เรียนทางศาสนาอิสลามในโรงเรียนปอเนาะที่ไม่มี การสอนวิชาสามัญ เป็นต้น

7) อาชีพ หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่ บุคคลนั้นทำอยู่ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดี ผู้อำนวยการ โรงเรียนเอกชน ผู้จัดการฝ่ายผลิตเคมี พลิกลิส นักออกแบบระบบงานคอมพิวเตอร์ วิศวกร เครื่องกลการเกษตร ครูประจำชั้นประถมศึกษา เกษตรกรปลูกข้าว เกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น เป็นต้น

8) อุตสาหกรรม หมายถึง ประเภทหรือชนิดของ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่บุคคลนั้นทำงานอยู่ เช่น โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูป โรงงานผลิตน้ำมันจากพืช บริษัทขายรถยนต์ ร้านขายปลีกอาหารและเครื่องดื่ม การปลูกข้าว การเลี้ยงปลาน้ำจืด เป็นต้น

9) สถานภาพการทำงาน หมายถึง สถานะของ บุคคลที่ทำงานในสถานที่ทำงานหรือธุรกิจแบ่ง ออกเป็น 5 ประเภท คือ

9.1) นายจ้าง หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจของ ตนเองเพื่อหวังผลกำไร หรือส่วนแบ่ง และได้จ้าง บุคคลอื่นมาทำงานในธุรกิจในฐานะลูกจ้าง

9.2) ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจของตนเองโดยลำพังผู้เดียว หรืออาจมีบุคคลอื่นมาร่วมกิจการด้วยเพื่อหวังผล กำไร หรือส่วนแบ่งและไม่ได้จ้างลูกจ้าง แต่อาจมี สมาชิกในครัวเรือนหรือผู้ฝึกงาน มาช่วยทำงานโดย ไม่ได้รับค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนอย่างอื่นสำหรับ งานที่ทำ

9.3) ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับ ค่าจ้าง หมายถึง ผู้ที่ช่วยทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ในไร่นาเกษตรหรือในธุรกิจของสมาชิกในครัวเรือน

9.4) ลูกจ้าง หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยได้รับ ค่าจ้างเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน รายชิ้น หรือเหมาจ่าย ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน อาจจะเป็นเงินหรือสิ่งของ

ลูกจ้างแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

ลูกจ้างรัฐบาล หมายถึง ข้าราชการ พนักงานเทศบาลพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด เจ้าหน้าที่องค์การระหว่างประเทศ ตลอดจน ลูกจ้างประจำและชั่วคราวของรัฐบาล

ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ หมายถึง ผู้ที่ ทำงานให้กับหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

ลูกจ้างเอกชน หมายถึง ผู้ที่ทำงาน ให้กับเอกชน หรือธุรกิจของเอกชน รวมทั้งผู้ที่ รับจ้างทำงานบ้าน

9.5) การรวมกลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่มา ร่วมกันทำงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพึ่งตนเองและ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสมาชิกแต่ละคนมีความ เท่าเทียมกันในการกำหนดการทำงานทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการลงทุน การขาย งานอื่นๆ ของกิจการ ที่ทำตลอดจนการแบ่งรายได้ให้แก่สมาชิกตามที่ตกลง กัน (การรวมกลุ่มดังกล่าวอาจจดทะเบียนจัดตั้ง ในรูปของสหกรณ์หรือไม่ก็ได้)

10) ศาสนา

หมายถึง คำสั่งสอน ที่มีองค์ประกอบดัง ต่อไปนี้

1. กล่าวถึงความเชื่อในอำนาจของสิ่งที่
ไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา เช่น
 - พุทธศาสนา เชื่อ อำนาจแห่งธรรม
 - คริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลาม
เชื่อ อำนาจแห่งพระเจ้า
2. มีหลักศีลธรรม เช่น สอนให้ละชั่ว
ทำความดีและจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นต้น
3. มีจุดหมายสูงสุดในชีวิต เช่น นิพพาน
(พุทธศาสนา) และชีวิตนิรันดร์
(ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม)
4. มีพิธีกรรม เช่น
 - พิธีบรรพชา อุปสมบท รับศีล
รับกรรมฐาน ฯลฯ ในพุทธศาสนา
 - พิธีรับศีล ล้างบาป ศีลมหาสนิท
และศีลพล่ง ฯลฯ ในคริสต์ศาสนา
เป็นต้น
5. มีความเข้มงวดกวดขันในเรื่องความ
จงรักภักดี

11) การทำกิจทางศาสนา

หมายถึง การปฏิบัติในสิ่งที่ยึดถือที่มีความ
เกี่ยวข้องกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง มีการ แสดงออก
ในรูปแบบพิธีกรรม เช่น การสักการบูชา สวดมนต์
ภาวนาอธิษฐาน นมัสการพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาที่
ตนนับถือ การตักบาตร การทำบุญเลี้ยงพระ เป็นต้น

12) การสวดมนต์

เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นส่วนประกอบ
ของศาสนกิจ เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
และเป็นที่พึ่งทางใจ ผลของการสวด มนต์จะทำให้
ผู้สวดมนต์รู้สึกสงบเป็นสุข และรู้สึกสบายใจ

13) การตักบาตร

หมายถึง การนำอาหาร สิ่งของและ /
หรือ ปัจจัย ใส่บาตรพระในขณะที่พระออก
บิณฑบาต รวมถึงการนำอาหารไปตักบาตรที่วัด
การถวายอาหารในวันพระ เพื่อเป็นการช่วยสืบทอด

อายุพระศาสนา (เพราะพระภิกษุ สามเณร เป็นผู้
สละโลกมิได้ประกอบอาชีพ ทำหน้าที่ศึกษา ธรรม
คำสั่งสอน ปฏิบัติตามคำสั่งสอน แล้วแนะนำสั่ง สอน
ให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ถือได้ว่าเป็นผู้ดำรง พระศาสนา)
และชำระล้างความตระหนี่ที่มีในจิตใจของตน ทำให้
จิตเข้มแข็ง สดใส และบริสุทธิ์

14) รักษาศีล 5 (ครบทุกข้อ)

ศีล หมายถึง ข้อบัญญัติที่กำหนดแนวทาง
ปฏิบัติทางกายและวาจา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติประสบกับ
ความสุข ความสงบ ในการดำเนินชีวิต

15) ทำสมาธิ

หมายถึง การทำจิตใจให้สงบแน่วแน่นอยู่
ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดความสงบ

16) การทำละหมาด

หมายถึง การทำนมัสการต่อพระอัลลอฮ์เจ้า
อันเป็นกิจวัตรที่มุสลิมต้องกระทำวันละ 5 ครั้ง คือ
ตอนเช้าตรู่ ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น เวลาบ่าย เวลาเย็น
เวลาพลบค่ำ และเวลาตึก

เวลาย่ำรุ่งกำหนดระยะเวลาระหว่างเวลา

04. 40 – 06.00 น.

เวลาบ่ายกำหนดระยะเวลาระหว่างเวลา

12.30 – 1 5.30 น.

เวลาเย็นกำหนดระยะเวลาระหว่างเวลา

15.30 – 18.30 น.

เวลาค่ำกำหนดระยะเวลาระหว่างเวลา

18.30 – 1 9.40 น.

เวลาตึก กำหนดระยะเวลาระหว่างเวลา

19. 41 – 04.40 น.

17) การถือศีลอด

หมายถึง การงดกิน งดดื่ม งดประพดีตาม
อารมณ์ งดเรื่องสัมพันธ์ทางเพศในช่วงเวลา
ระหว่างรุ่งอรุณไปจนกระทั่งดวงตะวันลับฟ้า
โดยให้ถือศีลอดนี้ทุกวันเป็นเวลาหนึ่งเดือนเต็ม
ในเดือนที่ 9 ของปฏิทินอาหรับ หรือเดือนรอมฎอน
(รอ-มา-ดอน)

18) การทำพิธีฮัจย์

หมายถึง การเดินทางไปประกอบกิจของ
มุสลิม ณ สถานที่บัยตุลละห์ นครเมกกะ ประเทศ

ซาอุดีอาระเบีย อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต การเดินทางไปเพื่อพิธีนี้ เรียกว่า ไปฮะยี (Haji)

คุณสมบัติของมุสลิมที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์ มีดังนี้

1. มีจิตศรัทธาอย่างแท้จริง (ไม่ไปเพื่อหวังสิ่งตอบแทนหรืออวดความมั่งมี)
2. เป็นผู้มีสุขภาพและสติปัญญาสมบูรณ์
3. มีทรัพย์สินเพียงพอสำหรับใช้จ่ายในการเดินทาง โดยไม่ต้องเป็นหนี้และไม่เป็นภาระแก่ผู้รับผิดชอบ
4. จัดการเรื่องทรัพย์สินและครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังเป็นที่เรียบร้อย
5. ประกอบพิธีละหมาด ถือศีลอด และบริจาคซะกาตครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว
6. เส้นทางจะไปประกอบพิธีปลอดภัย

19) สวดมนต์ (ศาสนาคริสต์)

หมายถึง การระลึกถึงพระเจ้า การสวดเพื่อเป็นกำลังใจ เป็นที่พึ่งพิง การอ้อนวอน การอธิษฐานทางศาสนาคริสต์

20) หลักคำสอนของศาสนา

ศาสนาพุทธ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตให้ผ่องใส

ศาสนาอิสลาม สอนให้ทุกคนบำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ให้เป็นผู้มีความพยายาม ปฏิบัติตนต่อครอบครัวอย่างดีที่สุด ให้ช่วยเหลือกันและกันในสิ่งที่ดี ไม่ให้ความร่วมมือแก่ผู้ประกอบกรรมชั่ว ให้ทุกคนสงเคราะห์เพื่อนบ้าน บริจาคทาน เพื่อลดช่องว่าง ระหว่างคนร่ำรวยกับคนยากจน

ศาสนาคริสต์ สอนให้มีความรักในพระเจ้า รักครอบครัว รักเพื่อนบ้าน รักเพื่อนมนุษย์ ให้อภัยแก่กันและกัน มีใจเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ ไม่โลภ ทรัพย์สินผู้อื่น ให้ทานด้วยความเต็มใจ

21) คุณธรรม – จริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง ธรรมแห่งความดี คุณงามความดี

จริยธรรม หมายถึง ธรรมะที่เป็นข้อปฏิบัติ หรือหลักธรรมคำสอนอันเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของมวลมนุษย์